

Enskild motion

Motion till riksdagen 2016/17:1685

av **Marie Granlund (S)**

Digitalisering av svensk dagspress

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att upprätta en plan för digitalisering och tillgängliggörande av svensk dagspress och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Publicistik och medier befinner sig i vad som förmodligen är den mest genomgripande omvandlingen sedan tryckpressen uppfanns. Tryckta medier och alldeles särskilt papperstidningen är utmanad och dess framtid osäker. Samtidigt utgör dagspressen ett demokratiskt fundament och utgivningen så här långt en enormt värdefull dokumentation av vår moderna historia.

Dagstidningarna är oupplösligt förknippade med demokratins genombrott och den moderna samhällsutvecklingen. I dagspressen speglas, diskuteras och formas vår historia. Tidningarnas värde som historiskt källmaterial kan knappast överskattas. Självklart måste det bevaras och bättre tillgängliggöras för oss själva och eftervärlden.

Svensk dagspress levererar som en konsekvens av pliktleveranslagen sedan många år så kallade pliktexemplar till Kungliga biblioteket, KB, som i sin tur enligt sin instruktion och lagen om pliktexemplar har i uppdrag att bevara dessa tidningar för framtiden och tillgängliggöra dem för forskning och intresserad allmänhet.

Alla har vi haft en dagstidning liggande i solljuset i fönstret och alla har vi observerat hur snabbt pappret har förändrat färg och blivit gulare. Denna förändring beror på kemiska förändringar i pappret som resulterar i att pappret åldras snabbt, blir mycket skört och därmed känsligt för mekaniska påfrestningar som till exempel läsning.

För att bevara informationen i bland annat dagspressen, har man inom arkiv-, musei- och biblioteksvärlden länge använt formatkonvertering för att tillgängliggöra och bevara stora mängder information. Denna formatkonverteringen har vanligtvis gjorts till mikrofilm.

Kungliga biblioteket har därför sedan 1979 haft uppdraget att mikrofilma svensk dagspress och att distribuera kopior av dokumentationen till Lunds, Uppsala, Göteborgs och Umeå universitetsbibliotek.

Mikrofilmning är emellertid en gammal teknik och innebär att tillgängligheten till det historiska materialet är begränsad till de fysiska bibliotek som tillhandahåller denna tjänst, samtidigt som det har varit extremt tidsödande att hitta eftersökt information på mikrofilmen.

KB har också sedan januari 2014 lämnat mikrofilmningen och istället börjat digitalisera det pliktinlämnade tidningsmaterialet. Samlingen av digitaliserat material har nu passerat tretton miljoner tidningssidor.

Vad gäller den historiska utgivningen, tidningar som utkom innan digitalisering av det pliktinlämnade tidningsmaterialet började, har bara ett fåtal tidningar digitaliserats. Aftonbladet, Svenska Dagbladet, Dagens industri, Dagens Nyheter, Expressen och delar av Göteborgs Aftonblad har alltså bevarats digitalt från 1800-talet fram till i dag.

KB har utvecklat ett gränssnitt där de digitaliserade sidorna kan läsas. www.tidningar.kb.se. Tjänsten släpptes i juni 2014 och söktjänsten kompletteras fortlöpande med svenska dagstidningar från 2014 och framåt. Gränssnittet medger fritextsökningar liksom filtreringar på titlar, kronologi, utgivningsort och politisk beteckning. En stor skillnad mot tidigare är att digitaliseringen möjliggör OCR-tolkning av bilden vilket innebär att textmassan blir maskinläsbar. Detta möjliggör att det går att söka på alla tryckta ord i materialet.

Kungliga biblioteket har i olika sammanhang påtalat behovet av digitalisering av hela sin tidningssamling. Det handlar både om att bestående bevara, eftersom tidningssamlingarna är stadda i gradvis nedbrytning, och om att göra detta unika historiska material tillgängligt på ett enklare sätt och för fler användare. KB:s budgetramar medger dock i dagsläget endast digitalisering av de löpande inkommande pliktleveranserna men inte av de historiska samlingarna utöver vad som redan digitaliserats.

Till bilden hör också att materialet, för de få tidningar vars hela utgivning digitaliserats, är åtkomligt över nätet bara fram till och med utgivningen år 1900, medan upphovsrätten begränsar tillgången till det nyare materialet som endast kan studeras vid särskilda lässtationer på KB. Även detta material är emellertid tillgängligt för sökningar med maskade träffar. Artiklarna kan sedan markeras för att läsas på plats på KB.

KB:s samlingar av dagstidningar utgör ett unikt historiskt källmaterial eftersom det så komplett speglar sin samtid. Dagstidningar är speciella dokument därför att de skildrar samtidens syn på olika händelser och är därför oundgängliga informationskällor för forskare och allmänhet.

Hittills har KB alltså enbart digitaliserat den totala utgivningen av några större tidigare nämnda tidningar, medan övrig dagspress fortfarande bara finns tillgänglig som mikrofilm eller endast i pappersoriginal. Det kräver ingen längre argumentation att leda i bevis att därmed ett oerhört viktigt historiskt material lämnats därhän. Till bilden hör att ingen av A-pressens och arbetarrörelsens morgontidningar digitaliserats, tidningar som spelat en helt central roll för samhällsutvecklingen. ”Kvällstidningen” Aftonbladet blev LO-ägd, med socialdemokratisk ledarsida, först 1956.

Det framstår som en synnerligen angelägen uppgift att upprätta en plan för och anslå medel för en digitalisering av hela den svenska dagspressens utgivning. Digitaliseringen innebär som sådan ett viktigt steg för att tillgängliggöra vår historia för forskare, lokalhistoriker, släktforskare, skolelever och andra intresserade. Istället för att ”rulla

mikrofilm” kan man använda modern teknik för att utforska historien och följa samhällsdebatten.

Digitaliseringen är ett grundläggande steg för tillgängliggörande av materialet. Tillgängligheten är dock idag begränsad också på grund av upphovsrättsliga regler och en utvidgad tillgänglighet förutsätter att statsanslag allokeras också för att finansiera avtalslicenser som gör det möjligt för exempelvis skolor och studerande att direkt ta del av digitaliserat material.

Kungliga bibliotekets historiska tidningssamlingar är av största vikt inte bara för forskarsamhället och i mediepolitiken. De måste också bevaras och tillgängliggörs för att de utgör en viktig förutsättning för medborgarnas möjligheter att vara delaktiga i den demokratiska processen.

Det är också allt mer tydligt att det på medieområdet sker en koncentration omkring de större städerna och storstäderna, parallellt med avfolkningen av landsbygden, vilket också belyser demokratifrågan.

Detta speglas även i Kungliga bibliotekets hantering av sina tidningssamlingar, vare sig det handlar om frågan om mikrofilm eller digitalisering. Det är de stora utgivarna som prioriteras före de små. Eftersom bevarande- och digitaliseringsresurserna är begränsade finns en risk att vi om ett par decennier inte kan ta del av lokal historia därför att utgivningen av tidningen har upphört eller att materialet är för känsligt att hantera fysiskt.

Marie Granlund (S)